

RTPK:s registeransvarige har ordet

Falklandsöarna, Sydgeorgien & Antarktis

22 oktober – 12 november 2011

Ögonen tåras och känslan är obeskrivlig när man stiger iland och möts av pingviner så långt ögat når ...

Många var det som höjde på ögonbrynen när jag, efter 27 år som sekreterare på Sveriges Radio, åkte till Svalbard i samband med pensioneringen den sista maj 2009. Vad gör man på Svalbard? Så kallt och otäckt! När man kan åka till Thailand, till solen och värmen! Jag blev ordentligt biten av polarbacillen och eftersom jag i mitt nya liv i frihet mest ägnat mig åt att måla pingviner (förutom att hålla reda på vårt register) var det ett måste och min högsta dröm att få åka och hälsa på där de bor. Sagt och gjort, den 18 oktober åkte min kompis Naimi och jag till Buenos Aires och efter tre dagars intensivt stadsliv, flög vi vidare till Patagonien och Puerto Madryn, 150 mil söderut. Där väntade det isförstärkta expeditionsfartyget "Ocean Nova" för att ta oss med på denna spännande resa. Det var onekligen med skräckblandad förtjusning vi bordade fartyget eftersom det blåste rejält, vågorna gick höga och avfärden fick skjutas upp några timmar innan vi kunde lämna hamnen. En fin men ack så liten trebäddshytt skulle bli vårt hem de närmaste tre veckorna. En för oss helt okänd medpassagerare skulle dela den med oss. Gunilla från Karlskoga visade sig vara en pärla och vi började resan med att göra oss hemmastadda knaprande på en postafen – sjösjukepillret som visade sig ha avsedd verkan.

Av de sextiosex medresenärerna, flertalet svenskar, var bl a ett gäng ornitologer med den kände författaren och ornitologen Magnus Ullman i spetsen. Gruppen sågs evigt spanande efter kända och okända fåglar på däck, på stränderna, på vandringarna och till sist på en soptipp i Ushuaia för att få en glimt av en ovanlig Caracara. Ett stort antal välmeriterade expeditionsledare hade vi förmånen att få ha till vårt förfogande och som extra bonus den flerfaldigt prisbelönta naturfotografen Brutus Östling som höll flera intressanta föreläsningar om "Hur man tar bättre kort". En mängd sjöfåglar var också våra "medpassagerare" under dagarna till havs. En aldrig sinande ström av de mest fantastiska albatrosser följde vårt fartyg.

Vi började resan med två dagar till havs och tidigt på morgonen den 26 oktober nådde vi **Falklandsöarna**. En härlig soluppgång och helt vindstilla gjorde vår första landkänning till något magiskt. Tjugo dagar per år får de stackars vindhårdade öborna njuta av detta fenomen. Första landstigningen skedde på Carcass Island högst upp på den nordvästra sidan av de två öarna.

Senare samma dag klev vi iland på Saunders Island där vi fick möta vår första *kungspingvin* (världens näst största pingvin) mitt bland alla *gentoo*-, *magellan*- och *klipphopparpingviner*. Ca 11 000 *svartbrynade albatrosser* häckade längs den branta kusten.

Kungspingvin

Nästa dag besökte vi huvudstaden, Port Stanley, en typisk engelsk liten by med ca 2 000 innevånare, där vårblommorna stod i full prakt och solen gassade från en blå himmel.

Inför landstigningen på vår nästa ö förbereddes vi på många sätt, bl a skulle alla våra ytterkläder och ryggsäckar dammsugas eftersom inga frön och damm fick följa med på ön. Som alltid fick vi gå igenom ett "fotbad" både innan landstigningen och efter att vi kommit tillbaka ombord.

Sydgeorgien som är beläget söder om Antarktiska Konvergensen (gränsen där det varma vattnet möter det kallare i Sydatlantiska oceanen) men utanför den årliga havsisen gör att denna 3,775 km² stora ö är hem för miljontals häckande sjöfåglar, pingviner och sälar. Sydgeorgien har fått sitt namn från kung George III efter att kapten James Cook lade beslag på ön för brittisk räkning efter återupptäckten 1775. Den första valfångststationen som öppnades i Grytviken 1904 var också den sista av sex landstationer som stängdes 1965. Över 175 000 valar dödades under denna tid på Sydgeorgien.

Söndagen den 30 oktober siktade vi land och första landstigningen ägde rum på Elsehul. På stranden möttes vi av både *elefant-* och *pälssäl*ar samt *gentoo-* och *kungspingviner*.

Elsehul

Tanken var att vi skulle ta oss högt upp på ett berg där häckande *ljusryggade sotalbatrosser* fanns liksom *gråhuvade-* och *svartbrynade albatrosser*. Vägen upp var lång och svårforcerad, de hala tussocktuvorna var höga och gångarna mellan tuvorna ibland djupa och leriga. Pälssälur låg här och där frustande högljutt om vi kom dem för nära. På darrande ben kom vi närmare de häckande fåglarna, ganska kallt och ogästvänligt, men så vackert och värt all möda!

Gråhuvad albatross (Foto Eva Fuchs)

Tyvärr råkade jag halka och en liten stukning gjorde att jag måste besöka den mexikanska läkaren ombord. Han satte bandage runt min fot och ordinerade minst TRE dagar i vila – men olydig som jag är blev det ingen tid för vila! Har jag åkt till Antarktis ska jag minsann inte ligga i en kvalmig hytt och trycka!

Nästa morgon blev vi väckta redan klockan 05.00 för att vi skulle få se det magiska ljuset vid landstigningen på Salisbury Plain. Busväder med dimma, hård vind, hagel- och snöskurar gjorde att vi inte riktigt kunde njuta av ljuset – men väl det som mötte oss - hundratusentals frackklädda ståtliga *kungspingviner* – vilket mottagande, helt oemotståndligt!! Vi hade blivit förmanade att inte närma oss djuren mer än fem meter, men den uppmaningen hade inte de fått! Totalt orädda och nyfikna kom de fram till oss och undrade från vilken planet vi kom. Många intressanta samtal blev det! Svårt var det att dra sig från detta skådespel då solen så småningom kom fram och gjorde pingvinernas frackskjortor glänsande vita!

Salisbury Plain (Foto Eva Fuchs)

Salisbury Plain

Eftermiddagens landstigning på Prion Island, som är en ”råttfri” ö, är en mycket känslig plats där bara få besökare får komma iland samtidigt och där en alldeles speciell uppförandekod gäller (Sydgeorgien har tyvärr invaderats av råttor, vilket fått förödande konsekvenser på djurlivet). Ön är nämligen hemvist för en mängd häckande albatrosser. Här fick vi se många gigantiska vandringsalbatrosser med ”små” duniga ungar som just var i färd med att träna motoriken inför sin första vingliga flygtur. Ornitologerna jublade – precis som alla vi andra: *piplärkan* – världens sydligaste småfågel flög förbi – men en och annan stjärtand liksom några vackra gentoopingviner, päls- och elefantsälar på stranden gjorde mig minst lika lycklig.

Prion Island

Nästa morgon kunde den som ville hoppa av båten för att göra en vandring i ”Shackletons fotspår” – en ca 5.5 km ansträngande vandring med en höjdskillnad på 300 meter. Flera stack iväg och kom glada i hågen tillbaka eftersom vandringen inte varit särskilt svår men mest för att de fått åka kana en lång sträcka på snön. De blev som barn på nytt!

Och vem är *Shackleton*? Jo, en irländsk polarforskare, mest känd för sin tredje expedition till Antarktis 1914 som han ledde. Hans expeditionsskepp ”Endurance” körde fast i isen och drev sedan redlöst infruset i packisen. Besättningen lämnade skeppet och fartyget krossades och sjönk. Under äventyrliga omständigheter lyckades man ta sig till Elefantön, en obebodd ö utanför Antarktiska halvön. För att få hjälp måste kontakt tas med civilisationen. Shackleton och fem andra seglade i en öppen båt till Sydgeorgien över mer än 1 000 km öppet hav. Resan tog sjutton dygn och har rankats som en av de största seglatser som någonsin företagits. Efter att ha klättrat över bergen tvärs över ön, fick man kontakt med norska valfångare och kunde berätta om sitt öde. Därmed kunde man till slut få hjälp av ett större fartyg och de återstående 22 deltagarna räddades efter 4 månader.

Vi som inte antog utmaningen att följa fotspåren av Shackleton åkte istället med båten till Stromness. En full valfångststation med mängder av rostiga urblåsta lämningar mötte oss. Fruktansvärda vindbyar på upp till 25 m/s när vi kom iland gjorde att vi hade fullt sjå att stå upprätt och där hände tyvärr en olycka. Vår äldsta passagerare ramlade så illa att hon bröt benet. Läkaren tillkallades och hon fraktades per gummibåt tillbaka till båten. Turligt nog var vi nära Grytviken där hon fick uppsöka läkarstationen och fick benet röntgat och konstaterat att det tyvärr var brutet. Lyckligtvis fanns en båt i närheten, ”The National Geographic” – en lyxkryssare på väg till Falklandsöarna, som hörde kommunikationen mellan vår båt och de läkarkontakter som togs, erbjöd sig att ta henne ombord för vidare

transport till Port Stanley och sjukhuset där. Carolina, en av våra expeditionsledare, fick avbryta sin resa och följa med henne ända hem till Sverige för fortsatt vård.

Senare samma dag fick alla som ville gå iland för att vandra ca 3 km över ett 200 meter högt pass, från Maiviken till Grytviken. Trots den korta sträckan tog den sin tid, en omväxlande vandring bland tussocktuvor, knaggliga hala stenar, blöta partier och djup snö, men med en strålande utsikt hela vägen!

Maiviken

Det första vi såg av Grytviken var kyrkan som låg väl skyddad inne i viken. Till det lilla postkontoret begav sig alla och ägnade en lång stund i trängseln med att köpa, skriva och posta vykort. Efter ett kort besök i muséet och souvenirbutiken var det dags att bege sig till Shackletons grav där den sedvanliga skålen intogs till den store äventyrarens ära.

Nästa landning blev Gold Harbour – Sydgeorgien i ett nötskal! Stranden var full av elefantsälar och vi kom i precis rätt tid för att se hannarnas kamp om sina harem. Om någon mindre hanne försökte komma in bland de ca 50 honorna kunde det bli vådliga slagsmål och många var ordentligt skadade. Att följa detta skådespel var en otroligt mäktig upplevelse. Förutom alla dessa imponerande djur fanns mängder av kungspingviner, tusentals som strosade omkring, stod och väntade, putsade sig eller kastade sig i havet. Och föreställningen bara pågår, och pågår långt efter att vi lämnat stranden.

Gold Harbour

Tidigt nästa morgon är vi på väg in mot Drygalskifjorden längst ner på sydspetsen av Sydgeorgien. En lång smal fjord med hisnande höga berg och blånande glaciärer där vi var in och hade turen att få se den enorma glaciären kalva, för att sen åka den korta sträckan till Smaaland Cove (oklart varför denna vik fått detta svenskklingande namn). Där inne åkte vi en tur i zodiakerna i soligt men framför allt inte särskilt kallt väder. Njöt obeskrivligt av bara själva färden. Undrar om jag inte ska bli zodiakförare i de antarktiska vattnen i mitt nästa liv ...

Höga vågor mötte oss när vi så lämnade Sydgeorgien – nu med sikte mot Antarktiska halvön, men först ett besök vid Elefantön. Redan klockan sex på morgonen var vi påpälsade redo att sätta oss i zodiakerna för att åka runt vid Point Wild utan att gå i land. Massor av *hakremspingviner* fanns runt om på de höga bergen och bysten av kapten Pardo var omgiven av pingviner (han som kom till undsättning av de 22 män som lämnats av Shackleton under fyra månader på denna gudsförgätna ö år 1916).

Nu började större isberg dyka upp och flera meddelanden i högtalarna berättade om att valar siktats, bl a *sillval*, världens näst största val (blåvalen är störst). Även *späckhuggare* och *delfiner* fanns i närheten.

Den planerade landstigningen på Pingvinön fick ställas in p g a för hård vind, ca 30-35 m/sek, den värsta hittills.

Måndagen den 7 november seglade vi in till Deceptionön. En vulkanö som hade sitt senaste utbrott 1967-1970. Nästa dag väcktes vi redan klockan 4 – bara för att vi skulle få möjlighet att se isbergen och genomfarten i Lemairekanalen. Vi är nu framme vid den **Antarktiska halvön** och är det första fartyget som går in i kanalen för säsongen. Vi har flera späckhuggare runt båten. Otroligt ... Kan tilläggas att det under en säsong på Antarktis kommer ca 30 000 besökare, på Sydgeorgien ”bara” ca 7 000.

Siktet är nu inställt på Port Lockroy, beläget på ca 65 breddgraden, en engelsk forskningsstation där man hittar både post, museum och en liten souvenirbutik. Postkontoret öppnade redan 1944 och var öppet fram till 1962. Så länge forskarna var kvar på ön fanns här inga pingviner men de ”övertog” stationen när den stängdes 1969. År 1996 kom man tillbaka till ön och reparation av stationen påbörjades. Cirka 13 000 besökare väntas under säsongen och det skickas cirka 80 000 brev/kort härifrån. Massor av gentoopingviner fanns på ön och efter att ha umgåtts med dem åkte vi in till isen för att få möjlighet att promenera i det sköna vädret. Där fick vi se några *weddellsälar* som låg på isen och en sälunge som tittade upp ur en vak. Kallt? Nej, den här årstiden är det inte kallt på Antarktis!

Våra fantastiska ledare gjorde allt som stod i deras makt för att vi skulle få se allt! *Adeliepingviner* var den sorts pingviner vi ännu inte stiftat bekantskap med och en koloni hade siktats. Sent på tisdagskvällen gjordes en något halsbrytande landstigning på Palmer Station. Höga vågor, snö/hagel/regn gjorde detta till ett riktigt äventyr. De stackars ledarna fick vada upp till halsen för att få oss i land på ett någorlunda säkert sätt. Fullt med snö, is, höga vallar och nästan mörkt gjorde denna landstigning extra häftig. De åtråvärda adeliepingvinerna låg och kurade i skymningen och undrade säkert vad vi var för konstiga figurer. I full fart med Morten vid spakarna i den rykande stormen kom vi så tillbaka till båten – välbehållna men genomblöta. Vilket äventyr!

Sista dagen på Antarktis gjorde vår stilige (ryske) kapten tre försök att ankra för en landstigning på det Antarktiska fastlandet. Fjärde gången lyckades han forcera isen och våra modiga ledare gjorde en rekognoseringsrunda för att kunna ta oss i land på bästa ställe. På en liten udde högt uppe på ett berg sattes en svensk flagga och med hjälp av ett rep kunde vi hasa oss upp. Där satt vi och turades om att bli fotograferade med den svenska fanan ... Några modiga män tog sig ett polardopp i det - 2-gradiga vattnet!

Enligt guiderna var detta en av de mest gynnsamt genomförda resorna med tanke på att vädret tillät alla landstigningar, förutom en. Temperaturen var kring det behagliga nollsträcket och vi kunde till och med gå över det beryktade Drakes sund utan allt för hårda vindar.

En sista tur med zodiakerna togs på ytterligare ett drömställe. Bland otroliga glaciärer och blånande isberg tog vi så adjö av denna fantastiska kontinent.

För att citera Brutus Östlings sammanfattning av resan:

”Det är tveklöst några av de häftigaste platser som finns på jorden! Djurlivet är unikt, och det är långt, långt bort från civilisationen. Vi bor och äter bekvämt på fartyget men kommer samtidigt till platser som skulle vara omöjliga att nå på annat sätt. Sydgeorgien tycker jag är den verkliga pärlan. Alla borde resa dit!”

Birgitta Bergstedt

Kungspingvin på väg hem